

**ВИСОКА ШКОЛА СТРУКОВНИХ СТУДИЈА ЗА ВАСПИТАЧЕ И
ПОСЛОВНЕ ИНФОРМАТИЧАРЕ - СИРМИЈУМ**

**МАСТЕР РАД
ТЕМА**

**РАЗВИЈАЊЕ ПРЕДВЕШТИНА ЧИТАЊА И ПИСАЊА
КРОЗ ПРОЈЕКТНО УЧЕЊЕ**

ПРЕДМЕТ

ПРИПРЕМА ДЕЦЕ ЗА ОПИСМЕЊАВАЊЕ

Професор:

др Мирјана Николић, проф.

Студент:

Јелена Секељ

бр. индекса 25/2019-М

Сремска Митровица, 2024.

ЗАХВАЛНИЦА

Захваљујем се својој породици која је имала поверења у мене и која је заједно са мном истрајала да у свом дошколовању дођем до краја.

Захваљујем се васпитачима који су се одазвали анкети у сврху писања истраживачког и завршног мастер рада.

Захваљујем се колегиницама на несебично подељеном искуству, знању и материјалу којим су употпунили мој завршни мастер рад.

Захваљујем се својој менторки-професорици др Мирјани Николић на стрпљењу, предусретљивости и несебично подељеном знању, чиме ми је помогла да напишем овај завршни рад и унапредим своје професионалне компетенције.

АПСТРАКТ

У години пред полазак у школу код деце се интензивније јавља интересовање за описмењавањем. Многа деца на том узрасту имају развијену способност препознавања слова као графичких симбола гласа, међутим, њихова способност фонемске сегментације још увек није довољно развијена, што је основни предуслов за овладавање вештинама почетног читања и писања. Да би се код деце развиле предвештине почетног читања и писања, неопходно је организовати низ игара и активности и понудити деци мноштво различитих садржаја који ће код њих подстицати: развој способности фонемске сегментације и способности препознавања слова као графичких симбола гласова, развој способности употребе нових речи у речнику, развој способности логичког мишљења, развој крупне и фине моторике, развој способности координације око-рука. Нове Основе програма предшколског васпитања истичу да је за развој ране писмености важно подстицајно језичко окружење богато активностима различитих начина симболичког бележења и писане комуникације. Кроз пројектно учење, у планираним ситуацијама учења смислено повезаним са темом пројекта а које подстичу дете на делање и непосредно учешће, стварају се могућности да дете развија симболичко изражавање, да развија различите начине вербалне и невербалне комуникације, истражује различите графичке симболе користећи их у смисленим контекстима. Непосредним учешћем у пројектном учењу деца уче једна од других и подстичу једни друге на усвајање знања и вештина. Циљ овог мастер рада јесте да се укаже на значај организовања садржаја и активности који ће допринети усвајању предвештина почетног читања и писања код деце у години пред полазак у школу. На основу претходно спроведеног истраживања, које је спроведено на два начина (анкетом за васпитаче и посматрањем деце у три васпитне групе у години пред полазак у школу, у вртићима: „Чика Јова и Плави чуперак“ које припадају ПУ „Радосно детињство“ из Новог Сада) а које ће се приказати у емпиријском делу рада и на основу примера из праксе (теоријски део рада) утврдиће се тачност или нетачност хипотезе да пројектно учење подстицајно делује на развијање и усвајање предвештина читања и писања. У самом закључку ће се приказати дискусија и мишљење истраживача о резултатима истраживања.

Кључне речи: деца, почетно читање, почетно писање, предвештине, пројектни приступ учењу.

ABSTRACT

Before they start school, children become more interested in literacy. Many children at that age have a developed ability to recognize letters as graphic symbols of voice, however, their capacity for phonemic segmentation is still not sufficiently developed, which is a basic prerequisite for mastering skills for initial reading and writing. In order for children to develop preliminary reading skills in writing, it is necessary to organize a series of games and activities and offer children a variety of different content that will encourage: the development of phonemic segmentation and ability to recognize letters as graphic symbols of sounds, the development of the ability to use new words in the dictionary, the development of the ability to think logically, the development of fine motor skills and the development of hand-eye coordination. New Basics preschool education program points out that it is important for the development of early literacy to have a stimulating linguistic environment, rich in activities of various symbolic notes and written communications. Through project learning, in planned situations, they learn meaningfully about the topic of the project, which encourages the child to take part in direct participation. Opportunities are created for the child to develop symbolic expression, to develop different ways of verbal and non-verbal communication, to explore different graphic symbols, using them in meaningful contexts. Direct participation in project learning teaches children to learn from each other and to encourage each other to acquire knowledge and skill. The goal of this master thesis is to point out the importance of organizing content and activities that will contribute to the acquisition of preliminary reading and writing skills in children before they start going to school. Based on the previously conducted research, which is conducted in two ways (survey for educators and observation of children in three educational groups in the year before starting school, in kindergartens: "Čika Jova i Plavi čuperak" that belong to the preschool institution "Radosno detinjstvo" in Novi Sad) which will be presented in the empirical part of the paper based on examples from practice (theoretical part of the work). Accuracy or inaccuracy will be the determined hypothesis: that project learning has a stimulating effect on the development and acquisition of pre-skills such as reading and writing. The discussion and opinions from the researchers about the data and research will be in the conclusion.

Key words: children, beginning to read, beginning to write, pre-skills, project approach to learning

САДРЖАЈ

УВОД.....	7
1. ТЕОРИЈСКИ ДЕО	9
1.1. ОСНОВНИ ПОЈМОВИ	9
1.1.1. Пројектни приступ учењу	9
1.1.2. Предвештине почетног читања	10
1.1.3. Предвештине почетног писања	10
1.1.4. Карактеристике зрелости и готовости детета за полазак у школу.....	11
1.2. ПОЧЕТНО ОПИСМЕЊАВАЊЕ КРОЗ ПРОЈЕКТНИ ПРИСТУП УЧЕЊУ.....	12
1.2.1. Усвајање предвештина ране писмености кроз пројектни приступ учењу ..	12
Пример из праксе 1	12
Пример из праксе 2.....	14
Пример из праксе 3.....	14
Пример из праксе 4.....	15
Пример из праксе 5.....	16
Пример из праксе 6.....	17
Пример из праксе 7.....	17
Пример из праксе 8.....	19
Пример из праксе 9.....	21
Пример из праксе 10.....	22
2. ЕМПИРИЈСКИ ДЕО	24
Предмет истраживања	24
Проблем истраживања	24
Циљ истраживања.....	24
Значај истраживања	24
Хипотеза	24
Задаци истраживања.....	25
Методе и технике и инструменти за прикупљање података	25
Подаци о узорку.....	26
2.1. ПРИКАЗ И АНАЛИЗА ПОДАТАКА ДОБИЈЕНИХ АНКЕТИРАЊЕМ ВАСПИТАЧА.....	26

2.2. ПРИКАЗ И АНАЛИЗА ПОДАТАКА ДОБИЈЕНИХ ПОСМАТРАЊЕМ ДЕЦЕ У ВАСПИТНИМ ГРУПАМА У ГОДИНИ ПРЕД ПОЛАЗАК У ШКОЛУ	34
2.3. ДИСКУСИЈА.....	37
3. ПРОМЕНЕ У ПРАКСИ.....	39
3.1. ПРИМЕНА ИГРЕ „ОД ГЛАСА ДО СЛОВА“	39
3.2. БУКВАР И СТВАРАЛАЧКО ПРИЧАЊЕ	42
ЗАКЉУЧАК	45
ЛИТЕРАТУРА	46
ПРИЛОЗИ.....	49
ПРИЛОГ 1 - Садржај анкете за васпитаче.....	49
ПРИЛОГ 2- Подаци прикупљени анкетањањем васпитача	50
ПРИЛОГ 3- Забелешке васпитача (вртић „Плави чуперак “).....	53
ПРИЛОГ 4- Забелешке васпитача (вртић „Чика Јова “)	54
ПРИЛОГ 5- Забелешке васпитача (вртић „Чика Јова “)	55
ПРИЛОГ 6- Забелешке васпитача-дечји искази	56
ПРИЛОГ 7- Сагласност васпитача	57
ПРИЛОГ 8 - Прича настала стваралачким причањем.....	58
ПРИЛОГ 9 - Прича настала стваралачким причањем-пример 2.....	59

УВОД

У години пред полазак у школу већина деце показује интересовање за учење слова. Одређен број деце датог узраста, уме да препозна поједина слова, да напише своје име или да препозна слово у речи. Међутим, способност за почетно читање и писање зависи од дететове зрелости и мотивисаности.

Да би се код детета развила способност почетног читања и писања и да би оно усвојило и овладало предвештинама истих, неопходна је развијена способност фонемске сегментације. Поред наведене способности, веома је важно да дете има богат фонд речи у свом речнику, да се граматички правилно изражава, да има развијену способност стваралачког причања, самосталног препричавања и др. Такође, неопходно је да су код детета развијене и моторичке способности, како крупне тако и fine моторике прстију и шаке, способност оријентације у простору, способност опажања.

Ранијих година, применом модела А и Б Основа програма предшколског васпитања и образовања, активности за усвајање предвештина почетног читања и писања су се организовале као усмерене активности са циљем да сва деца овладају датим вештинама. Према Новим Основама програма предшколског васпитања и образовања- „Године узлета“, за развој способности почетног читања и писања веома је важно да средина у којој деца бораве буде подстицајна као језичко окружење, што подразумева да је она богата садржајима и активностима различитих начина симболичког бележења и писане комуникације. Пројектно учење доприноси да дете непосредно учествује у ситуацијама учења кроз игру и делање и на тај начин има могућност да развија способност симболичког изражавања, да развија различите начине вербалне и невербалне комуникације, да истражује различите графичке симболе користећи их у смисленим контекстима.

У теоријском делу овог рада ће се направити кратак осврт на карактеристике дечјег развоја на узрасту од 6 година, на пројектни приступ учењу и на предвештине почетног читања и писања. Такође, на основу примера из праксе ће се приказати на који начин се могу организовати активности за усвајање предвештина почетног читања и писања са децом у години пред полазак у школу.

У емпиријском делу рада ће се приказати начин прикупљања и обраде података добијених анкетањем васпитача васпитних група у години пред полазак у школу новосадских вртића („Плави чуперак, Чика Јова, Чигра, Цврчак, Зека, Змај, Изворчић, Чаробњак и Коцкица“ ПУ „Радосно детињство“ из Новог Сада) и подаци добијени посматрањем деце у три васпитне групе вртића „Плави чуперак и Чика Јова“. Такође, у овом делу рада ће се представити и анализа добијених података и рефлексивна анализа васпитача/истраживача.

У самом завршном делу рада/закључку, приказаће се кратак осврт на рад и изнети закључци на основу садржаја рада.

1. ТЕОРИЈСКИ ДЕО

У првом делу поглавља ће се укратко дати опис основних појмова на којима се базира сам рад, док ће се у другом делу/потпоглављу на основу примера из праксе приказати начини усвајања предвештина почетног читања и писања кроз пројектни приступ учењу.

1.1. ОСНОВНИ ПОЈМОВИ

Да би се говорило о развијању предвештина почетног читања и писања кроз пројектно учење, неопходно је осврнути се на карактеристике наведеног приступа, на вештине ране писмености деце у години пред полазак у школу и на карактеристике дететове зрелости и готовости за полазак у школу.

1.1.1. Пројектни приступ учењу

За пројектни приступ учењу је карактеристична интегрисаност различитих стратегија учења-истраживање, учење кроз игру, учење кроз решавање проблема, ситуационо учење, учење засновано на искуству, имагинацији (Веселинов, 2020). Као такав, пројектни приступ учењу представља основ за свеобухватни васпитно образовни програм који је усмерен на добробит детета кроз његово делање и грађење односа и ставља акценат на развијање капацитета и оруђа којима се унапређују способности детета да доживи, разуме и истражује свет око себе. Пројектни приступ учењу, такође, подржава различите начине културне репродукције и продукције кроз активно учешће детета у истом (Павловић Бренеселовић, Крњаја, 2017).

Једна од компетенција која почиње да се развија кроз систем предшколског васпитања и образовања а која обезбеђује континуитет образовања и целоживотног учења, јесте комуникација на матерњем језику. Она се развија кроз прилике за богаћење речника, кроз коришћење различитих функција језика, кроз развијање свести о важности језика у комуникацији и односима и др. Кроз активности у подстицајном језичком окружењу код деце се подстиче развој способности ране писмености (Године узлета, 2019).

Из укратко описаног пројектног приступа учењу, може се закључити да ситуације игре и учења произилазе једна из друге те да се учење односи на сваку ситуацију у вртићу као на ситуацију учења.

1.1.2. Предвештине почетног читања

Да би се говорило о предвештинама читања неопходно је подсетити се да се читање састоји из два процеса-препознавања речи и разумевања, који су међусобно повезани. Процес препознавања подразумева процес схватања да су слова симболи за глас, док процес разумевања подразумева процес разумевања речи, реченица и њихове повезаности.

Читање се посматра на два начина: као вештина (резултат дуготрајног учења и вежбања) и као способност (читање са разумевањем) (Николић, Миленковић, 2017). Предвештине читања представљају развијену свест и сазнања детета о постојању и карактеристикама писане речи и оне обухватају функцију и сврху писаног језика, појам о разликама међу словима, разликама у смеру писања и сл. (техничке и договорне карактеристике писма), свест о употреби гласовне структуре речи у читању, свест о повезаности гласа и слова (графо-фоничко значење) (Николић, Миленковић, 2017).

Да би дете на предшколском узрасту усвојило предвештине почетног читања оно треба да има развијене способности: визуелно-акустичне перцепције, просторне оријентације, способност анализе и синтезе речи, развијену способност меморије и способност асоцијације (Николић, Миленковић, 2017).

1.1.3. Предвештине почетног писања

Развој вештине писања има две временске етапе: предшколску, од 2 године до поласка у школу и школску етапу. За усвајање предвештина почетног писања неопходно је да је код детета развијена фина моторика руке, шаке и прстију, да дете правилно држи оловку, да повлачи јасну линију, да приликом писања има адекватан притисак оловке на подлогу-папир, да има развијену способност оријентације на подлози за писање и да има развијену способност визуелне перцепције. Свему овоме могу допринети различите игре и активности кроз употребу различитих средстава и материјала (Николић, Миленковић, 2017).

1.1.4. Карактеристике зрелости и готовости детета за полазак у школу

Иако је у овом раду фокус на развоју способности почетног читања и писања као предуслову за припрему детета за школу, треба се осврнути на свеобухватни развој детета на датом узрасту. Наиме, када се говори о припремљености детета за школу, мисли се на одређен ниво физичког и психичког развоја, односно, поседовање знања и вештина које представљају основ за задовољење захтева које поставља школа а то су:

- физичка развијеност детета, која подразумева развијеност крупне и fine моторике, овладаност одређеним вештинама (трчање, вожња различитих реквизита, везивање пертли, развијене графомоторне способности и др.),
- социјална зрелост која подразумева разумевање и прихватање правила, комуникацијске вештине, интеракцијске односе са вршњацима и одраслима из свог окружења, самосталност у обављању практичних и рутинских радњи и сл.,
- емоционална зрелост која подразумева: развијену способност препознавања, разумевања и прихватања туђих и сопствених емоција, развијену способност прихватања и уважавања туђих идеја, мишљења и ставова, развијене способности толеранције, поверења у себе и своје могућности, самопоуздања и самопоштовања, емоционалну стабилност, развијену способност контролисања својих емоција,
- интелектуалну зрелост која подразумева развијене когнитивне функције: опажање, мишљење, говор, пажњу, памћење.¹

За развој способности почетног читања и писања детета у години пред полазак у школу неопходно је да су код детета развијене говорно језичке способности, способност концентрације, пажње, аудитивне и визуелне перцепције, да је развијена фонолошка свест, способност успостављања везе фонем-графем, да је развијена способност fine моторике, координација око-рука и др. (Николић, Миленковић, 2017).

¹ <https://dulovaskola.edu.rs/wp-content/uploads/2022/03/Sta-znaci-provera-spremnosti-deteta-za-polazak-u-skolu.pdf>

На развијене говорно језичке способности детета у години пред полазак у школу указује развијена способност разумевања и коришћења великог фонда речи у свом говору, граматички правилно изражавање, развијена способност правилне артикулације и дискриминације свих гласова, служење сложеним реченицама у свом говору, самостално препричавање прича и догађаја, развијена способност гласовне анализе и синтезе речи (Николић, Миленковић, 2017).

1.2. ПОЧЕТНО ОПИСМЕЊАВАЊЕ КРОЗ ПРОЈЕКТНИ ПРИСТУП УЧЕЊУ

Како ће се у емпиријском делу овог рада приказати поједине активности за усвајање предвештина почетног читања и писања реализоване са децом уочене током истраживачког процеса, у овом потпоглављу ће бити представљени примери из праксе на основу искуства васпитача о начинима реализације наведених активности кроз пројектни приступ учењу.

1.2.1. Усвајање предвештина ране писмености кроз пројектни приступ учењу

У наредним примерима из праксе ће се приказати на који начин се применом пројектног приступа учењу могу организовати активности са децом у циљу развоја и усвајања предвештина почетног читања и писања. Како Нове Основе програма предшколског васпитања и образовања- „Године узлета“ (2019) истичу да је за усвајање предвештина ране писмености неопходно подстицајно језичко окружење, чињеница је да су у просторима вртића организоване литерарне просторне целине које су богате различитим садржајима-сликовницама, књигама, графомоторним вежбама, букварима, друштвеним играма, дидактичким играма и средствима која подстичу развој раног описмењавања деце. У таквом богатом језичком окружењу, дете има могућност да свакодневно без ограничења и наметања, самостално бира језичке садржаје и користи се њима. Улога васпитача је да обезбеди подстицајне садржаје које ће ускладити са темом/пројектом и да се укључи у игру и активности са децом.

Пример из праксе 1

Поред готових едукативних игара: „Словарчић букварчић, Азбука и Моја прва словарица“, васпитач је у складу са темом пројекта припремио слова од сунђера која су деци у првом моменту служила као средства за конструисање- фотографије 1-4.

Фотографија 1. „Словарчић букварчић“
Извор: приватна архива васпитача

Фотографија 2. „Словарчић букварчић“
Извор: приватна архива васпитача

Фотографија 3. „Азбука“
Извор: приватна архива васпитача

Фотографија 4. „Моја прва словарица“
Извор: приватна архива васпитача

Касније, усвајањем сазнања, препознавањем слова, деца су иста користила за грађење речи, уочавајући да ли им неко од слова недостаје (при чему су тражили помоћ од васпитача да исто направи). Током игара словима од сунђера, укључивали су се и чланови породице, правећи слова од различитих материјала- фотографија 5.

Фотографија 5. Игра словима од сунђера
Извор: Д. Јелић, струковни мастер васпитач

Пример из праксе 2

У истој васпитној групи, у литерарној просторној целини је био постављен сензорни сто са песком по чијој површини су деца свакодневно цртала, писала, играла се линијама и облицима и на тај начин развијала способност опажања, фину моторику, способност оријентације у простору, што је допринело да временом деца почну да исписују слова и препознају и именују иста-фотографија 6.

Фотографија 6. Сензорни сто-писање и цртање по песку
Извор: приватна архива васпитача

Пример из праксе 3

Једна од игара, деци врло интересантна, јесте писање/цртање по леђима у низу. Игра доприноси развоју оријентације у простору, развоју опажања, меморије, концентрације и пажње, развоју графомоторних способности а све наведено представља добар основ за рано описмењавање. У почетку, деца цртају линије, облике, фигуре а касније овладавши способношћу препознавања слова, исписују иста-фотографије 7 и 8.

Фотографија 7. Цртање по леђима у низу
Извор: приватна архива васпитача

Фотографија 8. Продукти игре „Цртање по леђима“
Извор: приватна архива васпитача

Пример из праксе 4

У години пред полазак у школу, деца често од различитих конструктора формирају слова. Подстакнути жељом за описмењавањем често поред конструктора користе и природне материјале формирајући слова без шаблонских ограничења-фотографија 9.

Фотографија 9. Слова од конструктора
Извор: приватна архива васпитача

Сви наведени примери указују на чињеницу да су поменути материјали доступни деци свакодневно те да деца имају могућност избора истих. Такође, наведени примери указују на начине усвајања предвештина почетног писања чији је основ развијена просторна оријентација, способност опажања, развијена фина моторика.

У наставку овог потпоглавља ће се такође, на основу примера из праксе навести начини усвајања предвештина почетног читања на основу искуства васпитача.

Пример из праксе 5

Поред готових дидактичких игара, наведених у примеру 1 овог поглавља, стваралачко причање игра велику улогу у усвајању предвештина почетног читања. Свакако треба напоменути да се стваралачко причање може организовати тек када деца развију способност уочавања почетног гласа речи и место гласа у речи, тј. када се код деце развије способност фонемске сегментације.

Један од начина стваралачког причања може се реализовати уз помоћ картица на којима се налазе појмови који почињу истим гласом/словом. Игра стварања приче подстиче децу да буду активни учесници у истој. Наиме, поред тога што једно дете извлачи неколико картица на основу којих саставља реченицу, код друге деце се развија пажња и концентрација јер је задатак да се извлачењем нових картица настави започета прича. Један од примера стваралачког причања приказан је на фотографији 10, где је васпитач интегрисао НТЦ систем учења са активностима почетног читања.

Фотографија 10. Процес стварања приче
Извор: Д. Јелић, струковни мастер васпитач

Примери прича насталих стваралачким причањем дати су у прилозима 8 и 9 овог рада.

Код стваралачког причања се може напоменути да се након развијене способности стварања прича по сликама и након развијене способности фонемске сегментације, исте могу градити без употребе слика. Наиме деца насумично изговарају речи (именице, глаголе, придеве...) које почињу истим гласом. По изговорених неколико речи саставља се реченица по реченица и на тај начин настаје и сама прича на одређено слово/глас.

Пример из праксе 6

Већ је у примеру 5 из праксе овог поглавља приказан начин раног описмењавања кроз примену НТЦ система учења. Интегрисањем садржаја наведеног програма, такође се на креативан начин код деце може подстаћи развој фонемске сегментације уз интегрисаност асоцијативног мишљења. Наиме испод сваког слова, које чине саставни део речи, дата је слика појма који почиње на исто слово. У приказаном примеру то су заставе које почињу одређеним словом, али у пракси свакако постоји могућност да слике представљају и опште појмове познате деци- фотографија 11.

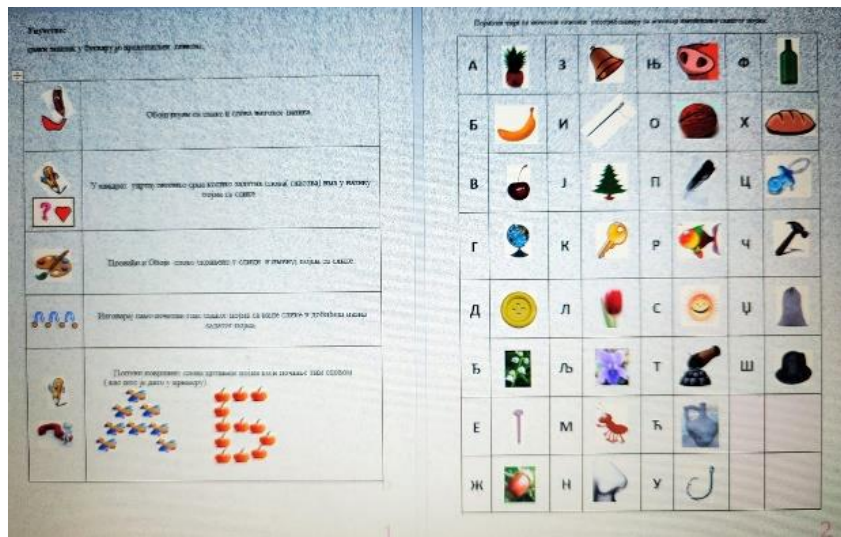
Фотографија 11. Развој способности фонемске сегментације
Извор: Д. Јелић, струковни мастер васпитач

Пример из праксе 7

Како су васпитачи познати по својој креативности, и у овом домену иста не изостаје. Наиме, васпитачи у свом раду са децом често сами осмишљавају задатке графомоторних вежби, игре за развој фонемске сегментације, задатке и игре за усвајање предвештина почетног читања и писања.

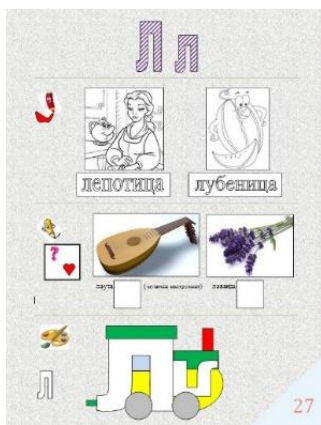
Ранијих година, применом Модела А и Б Основа програма ПВО, веома често је било присутно коришћење радних листова- буквара за предшколску децу. Увођењем Нових Основа програма ПВО, васпитачи имају могућност да сами креирају средства која ће децу подстаћи на усвајање почетног читања и писања. Један од примера из праксе који је по речима васпитача дао изузетне исходе у усвајању предвештина почетног читања и

писања деце јесте примена задатака и вежби које је васпитач саставио као „Забавни буквар“. Сваки задатак буквара је представљен сликом, тако да дете које нема развијену способност читања, уз помоћ слике уме да протумачи исти. Такође, као упутство у буквару дате су слике појмова које се користе приликом проналажења одређеног слова - фотографија 12.

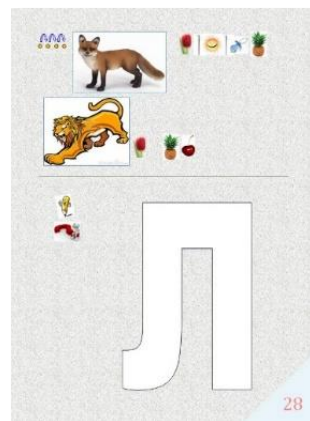

Фотографија 12. Задаци буквара
Извор: Д. Јелић, струковни мастер васпитач

На фотографијама 13 и 14 су приказане странице буквара – препознавање и именоване слова Л.

Фотографија 13. Слово Л-1
Извор: Д. Јелић, струковни мастер васпитач

Фотографија 14. Слово Л-2
Извор: Д. Јелић, струковни мастер васпитач

Пример из праксе 8

У току пројекта једне васпитне групе у години пред полазак у школу, за чије покретање је повод била игра телефона, деца су се упознавала са различитим начинима комуникације: димним сигнаlima, СОС сигнаlima, Морзеовом азбуком, Брајовим писмом и др. Трагајући за одговорима на наведену тему, деца су пронашла садржај о језичкој рукавици, по чијем узору је васпитач припремио провокацију-рукавицу са словима азбуке. Деца су исту назвала азбучном рукавицом и играјући се њоме, препознавала су слова и развијала предвештине почетног читања-фотографије 15 и 16.

Фотографија 15. Азбучна рукавица
Извор: приватна архива васпитача

Фотографија 16. Употреба азбучне рукавице
Извор: приватна архива васпитача

Даљим истраживањем начина комуникације, деца су пронашла слике знаковног језика, што је изазвало зачудност и жељу за овладавањем истим, вршећи уједно поређење са азбучном рукавицом- фотографије 17 и 18.

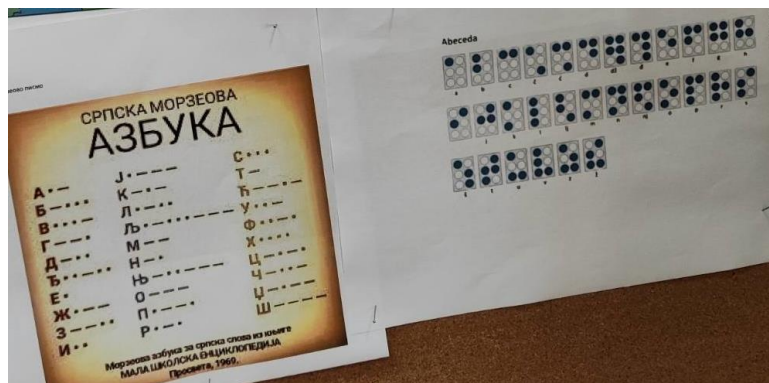

Фотографија 17. Овладавање знаковним језиком
Извор: приватна архива васпитача

Фотографија 18. Поређење знаковног језика и азбучне рукавице
Извор: приватна архива васпитача

Како је истраживање за начинима комуникације допринело стицању нових сазнања, интересовање деце за овладавањем различитим вештинама описмењавања је расло. Деца су поредила различите врсте писама, играјући се креирала писане поруке на различите начине: по узору на Морзеву азбуку, Брајово писмо, писмо симболима и цртежима и сл.- фотографија 19.

Фотографија 19. Провокација- Морзеова азбука
Извор: приватна архива васпитача

Током истог пројекта, деца су на основу стечених искустава и сазнања дошла на идеју да им је потребан телефонски именик, те су заједно са васпитачем креирали исти. Иако је поред сваког слова азбуке стајала фотографија сваког детета, поред исте васпитач је исписао презиме и име детета и „број телефона“ који су деца сама диктирала. Коришћењем именика у игри, деца су била подстакнута да препознају почетна слова имена и презимена, што је временом допринело развоју способности препознавања свих слова имена и презимена-фотографија 20 .

Фотографија 20. Игра имеником-препознавање почетног слова презимена
Извор: приватна архива васпитача

Пример из праксе 9

Током реализације пројекта о свемиру, васпитач је такође омогућио деци да свакодневно кроз различите врсте активности и игара усвајају предвештине почетног читања и писања. Сама просторна целина за симболичку игру је била подстицајна за усвајање вештина почетног читања и писања. Наиме, играјући се у наведеној просторној целини, како је деци била доступна латинична тастатура, то их је подстакло да врше поређење слова ћирилице и латинице а самим тим преносећи искуства једни другима спонтано су развијали способност препознавања слова-фотографија 21 .

Фотографија 21. Симболичка просторна целина- игра тастатуром
Извор: приватна архива васпитача

Жеља за сазнањима и трагање за одговорима је допринело да деца користе књиге и енциклопедије. Осим што је васпитач читао садржаје по жељи деце, и она сама су препознавала називе одређених појмова што указује на њихову развијену способност препознавања слова-фотографије 22 и 23.

Фотографија 22. Читање
Извор: приватна архива васпитача

Фотографија 23. Почетно читање
Извор: приватна архива васпитача

Пример из праксе 10

У једној васпитној групи у години пред полазак у школу, васпитач је кроз пројектни приступ учењу интегрисао активности за усвајање предвештина ране писмености садржаје и методе НТЦ система учења за који је карактеристично да стимулише ментални развој, развој координације покрета и моторичких способности, да подстиче размишљање, развој пажње и концентрације и развој говора (Рајовић, 2020).

Поред свакодневних различитих садржаја и активности у наведеној васпитној групи, васпитач је користио моменте када се дневне рутинске активности смењују (припрема за оброк, хигијена, припрема за подневни одмор и сл.) за традиционалне језичке игре (које се могу модификовати и ускладити са темом/пројектом који се реализује у васпитној групи): „На слово, на слово, Каладонти, Шатровачки говор, Вешала“ (фотографија 24).

Фотографија 24. Игра „Вешала“

Извор: Д. Јелић, струковни мастер васпитач

Такође, у наведеној васпитној групи, васпитач је осмислио игру „Од гласа до слова“ која се састоји из 7 нивоа а према чијем узору је аутор овог мастер рада организовао игру у својој васпитној групи што је приказано у Поглављу 3, потпоглавље 3.1.

Иако је у овом поглављу представљен мањи број активности на основу искуства васпитача, и иако је уочљиво да се неколико примера из праксе веже за једног васпитача, може се напоменути да васпитачи међусобно размењују своја искуства, идеје, ауторске радове те се многи од наведених примера могу применити у пракси прилагођавајући активности, садржаје и игре карактеристикама деце, односно васпитне групе и у складу са пројектом који се реализује у одређеној васпитној групи.

У наставку рада, у емпиријском делу, приказате се резултати истраживања спроведеног у сврху писања овог мастер рада са циљем да се стекне увид на који начин васпитачи у васпитним групама у години пред полазак у школу реализују активности за развијање предвештина почетног читања и писања у раду са децом кроз пројектно планирање.

2. ЕМПИРИЈСКИ ДЕО

У емпиријском делу рада приказаће се на који начин су прикупљени и обрађени подаци добијени анкетањем васпитача са циљем да се стекне увид колико и на који начин су активности за развијање предвештина почетног читања и писања интегрисане кроз пројектно планирање и које су потенцијалне тешкоће са којима се сусрећу васпитачи приликом организовања истих. Посматрањем деце у три васпитне групе у години пред полазак у школу вртића: „Плави чуперак и Чика Јова“ покушао се стећи увид у мотивисаност деце за усвајање предвештина почетног читања и писања кроз интегрисано учење.

Предмет истраживања

Предмет истраживања овог рада јесу активности за усвајање предвештина читања и писања које се реализују кроз пројектно учење у васпитним групама у години пред полазак у школу .

Проблем истраживања

Проблем истраживања јесу начини интегрисања активности за развијање предвештина почетног читања и писања кроз пројектно учење.

Циљ истраживања

Циљ истраживања је био да се стекне увид на који начин васпитачи у васпитним групама у години пред полазак у школу реализују активности за развијање предвештина почетног читања и писања у раду са децом кроз пројектно планирање.

Значај истраживања

Значај истраживања јесте да се укаже могућност интегрисања садржаја и активности за развијање предвештина почетног читања и писања кроз пројектно планирање са децом предшколског узраста.

Хипотеза

Хипотеза истраживања јесте да пројектно учење подстицајно делује на развијање предвештина почетног читања и писања код деце у години пред полазак у школу.

Задаци истраживања

Задаци истраживања су:

- да се добије увид колико и на који начин су активности за развијање предвештина почетног читања и писања интегрисане кроз пројектно планирање,
- да се добије увид колико су деца мотивисана за усвајање предвештина за почетно читање и писање,
- да се добије увид које су потенцијалне тешкоће са којима се сусрећу васпитачи приликом организовања истих.

Методe и технике и инструменти за прикупљање података

У спроведеном истраживању коришћена је хипотетичко дедуктивна метода и метода статистичке обраде података.

За основне технике прикупљања података овог истраживања коришћена је анкета за васпитаче и систематско посматрање деце у васпитним групама у години пред полазак у школу.

Као инструмент приликом анкетирања коришћен је упитник (Google upitnik) због економичности прикупљања и обраде података. Упитник је намењен васпитачима вртића: „Плави чуперак, Чика Јова, Чигра, Цврчак, Зека, Змај, Изворчић, Чаробњак и Коцкица“ ПУ „Радосно детињство“ из Новог Сада и састојао се од 8 питања отвореног и затвореног типа, на основу којег се дошло до података на који начин се реализују активности за развијање предвештина почетног читања и писања, да ли су исте интегрисане кроз пројектно планирање и које су то потенцијалне тешкоће са којима се сусрећу васпитачи приликом организовања истих. Садржај упитника је дат у Прилогу 1 овог рада.

Приликом посматрања активности у васпитним групама у години пред полазак у школу, сам истраживач/посматрач је израдио протокол посматрања-бележио запажања писмено и уз помоћ фотоапарата/камере на мобилном телефону. Истраживање-посматрање деце у три васпитне групе у години пред полазак у школу вртића: 1 васпитна група у вртићу „Плави чуперак“ која броји 27-оро деце и 2 васпитне групе у вртићу „Чика Јова“, које броје 29 и 32-је деце, је спроведено „инсајдер“ методом (сам истраживач, аутор овог рада, је био интегрални део средине у којој је вршио посматрање) и вршено је у континуитету од три дана за сваку наведену васпитну групу. Истраживач је боравио у

васпитним групама у различитим временским интервалима (15-30 минута) и у различитим терминима у току дана, како би уочио на који начин су организоване активности почетног читања и писања, да ли су оне спонтане и реализују се на иницијативу детета или су наметнуте од стране васпитача. Такође, боравећи у васпитним групама, васпитач/истраживач се укључивао у активности са децом како би их подстакло да вербализују оно што раде а децја запажања и коментаре је бележио на папир (Прилози 3,4, 5 и 6). Током боравка у групи, васпитач је и фотографисао поједине активности (што се може видети у потпоглављу 2.2. о резултатима истраживања добијених посматрањем деце као и у прилозима 3,4 и 5).

Подаци о узорку

За потребе истраживања за узорак су одабране две популације:

1. васпитачи (методом случајног избора спроведена је анкета за васпитаче у вртићима: „Плави чуперак, Чика Јова, Чигра, Цврчак, Зека, Змај, Изворчић, Чаробњак и Коцкица“ ПУ „Радосно детињство“ из Новог Сада о начинима интегрисаности садржаја и активности за развијање предвештина почетног читања и писања кроз пројектно планирање/учење.
2. деца васпитних група у години пред полазак у школу („Инсајдер “методом- где је истраживач био интегрални део средине, спроведећи систематско посматрање деце у три васпитне групе у години пред полазак у школу у новосадским вртићима: „Плави чуперак и Чика Јова“. Наведене васпитне групе броје 27, 29 и 32 детета.

2.1. ПРИКАЗ И АНАЛИЗА ПОДАТАКА ДОБИЈЕНИХ АНКЕТИРАЊЕМ ВАСПИТАЧА

Анкета за васпитаче путем Гугл (Google) упитника је понуђена васпитачима ПУ „Радосно детињство“ Нови Сад, вртића: „Плави чуперак, Чика Јова, Чигра, Цврчак, Зека, Змај, Изворчић, Чаробњак и Коцкица“ ПУ „Радосно детињство“ из Новог Сада. Анкети се одазвало 128 васпитача.

Од 128 испитаника који су се одазвали анкети:

- 27% има завршен виши степен образовања у трајању од 2 године,

- 16% има завршене трогодишње струковне студије за образовање васпитача,
- 44% испитаника је завршило четворогодишње специјалистичке или академске студије, док
- 13% испитаника има завршене мастер студије за образовање васпитача.

На основу овако добијених података може се закључити да васпитачи улажу у развој својих компетенција а самим тим доприносе и квалитету васпитно-образовног рада са децом предшколског узраста. Наведено је приказано графиконом 1.

Графикон 1. Ниво образовања васпитача

Када се говори о радном искуству васпитача који су се одазвали анкети, на основу обрађених података дошло се до сазнања да од 128 испитаника:

- 9% васпитача има мање од 5 година радног искуства у ПУ,
- 26% васпитача има између 5 и 10 година радног искуства у ПУ,
- 35% васпитача ради у ПУ између 10 и 20 година,
- 29% ради у ПУ између 20 и 30 година,
- 2% васпитача има преко 30 година искуства у раду у ПУ.

На основу анализираних података, може се закључити да већина испитане популације има богато искуство у раду са децом предшколског узраста а самим тим се може претпоставити да поседују потребне компетенције за исто. Наведени подаци су приказани у графикону 2.

Графикон 2. Године радног искуство васпитача у ПУ

Како је фокус спроведеног истраживања био на васпитним групама у години пред полазак у школу, анализом добијених података се стекао увид колико испитаници имају искуства у раду са децом наведеног узраста. Од 128 испитаника:

- 5% васпитача је водило васпитне групе у години пред полазак у школу мање од 5 година у својој пракси,
- 27% васпитача је у својој пракси 5-10 пута водило васпитне групе датог узраста,
- 68% васпитача је у својој пракси наведене васпитне групе водило 10-20 пута, док
- ни један васпитач/испитаник нема више од 20 година искуства у раду са наведеном узрасном групом.

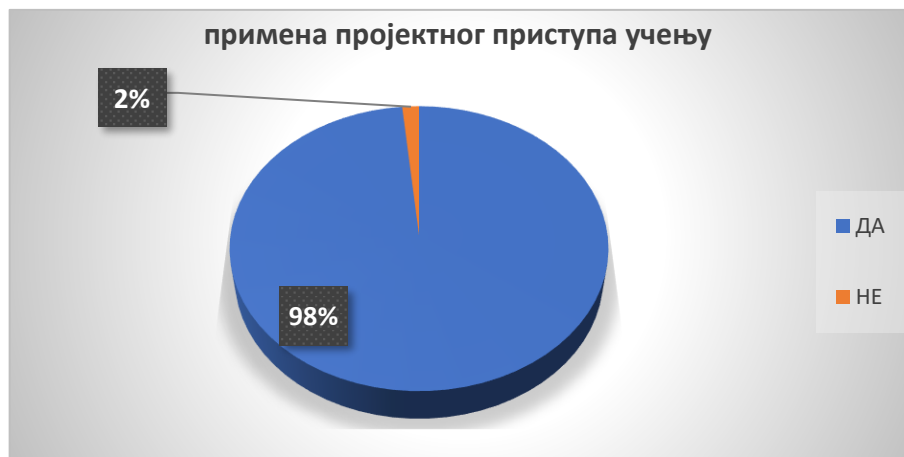
Из наведених података такође, као и у подацима који се односе на године искуства и рада у ПУ, се може извести закључак да већина испитаника има богато искуство у раду са децом васпитних група у години пред полазак у школу. Водећи децу наведене узрасне групе 10, 15 и 20 пута, тј. година, може се претпоставити да су васпитачи у својој пракси примењивали различите програмске садржаје али и да су организовали и реализовали активности за припрему деце за школу и почетног описмењавања. Наведено је приказано у графикону 3.

Графикон 3. Године искуства васпитача у раду са децом
у васпитним групама у години пред плазак у школу

На основу обраде и анализе добијених података може се стећи увид на који начин васпитачи, када воде васпитне групе у години пред полазак у школу, реализују активности за развијање предвештина почетног читања и писања у раду са децом кроз пројектно планирање.

Имајући у виду да се последњих година програм предшколског васпитања и образовања примењује у складу са Новим Основама програма „Године узлета“, те и да су васпитачи били обухваћени обуком за примену истог, али имајући у виду опречна мишљења васпитача о наведеном програму која се размењују у пракси, истраживањем се хтео добити и увид колико васпитача у свом раду са децом примењује исти. Анализом добијених података дошло се до података да од 128 испитаника 98% примењује у свом раду са децом пројектни приступ учењу, док свега 2% васпитача не примењује. Претпоставка је да се 2% односи на васпитаче са 30 и више година радног искуства, који се теже прилагођавају променама. Наведено је приказано у графикону 4.

Графикон 4. Број васпитача који примењује пројектни приступ учењу

Даљом обрадом и анализом података долази се до сазнања на који начин васпитачи у раду са децом организују активности за развијање предвештина почетног читања и писања:

- 5% испитаника је навело да наведене активности организује као усмерене,
- 45% - свакодневно користећи дидактичке игре и графомоторне вежбе,
- 22%- наведене активности организује у складу са темом/пројектом,
- 28% испитаника наведене активности организује кроз интегрисане садржаје.

Из наведеног се може закључити да сви испитаници реализују активности за усвајање предвештина почетног читања и писања у својим васпитним групама, без обзира на који начин их организују и на који програмски садржај се ослањају. Наведени подаци су приказани у графикону 5.

Графикон 5. Вид организовања активности за усвајање предвештина почетног читања и писања

Анкетирањем васпитача, под претпоставком да сви организују игре и активности у циљу развоја способности почетног читања и писања (било да тренутно воде васпитне групе у години пред полазак у школу или су водили исте ранијих година), добио се увид у игре и активности које исти реализују. Како су испитаници наводили више од једног садржаја/активности који су реализовали са децом, статистичком обрадом података се добио увид колико васпитача реализује наведене активности:

- игра "На слово, на слово"- 54%
- игра "Вешала"- 45%
- графомоторне вежбе- 75%
- игра "Словарица"- 68%
- игра "Одреди место гласа у речи"- 45%
- игра "Препознај слово по додиру"- 76%
- ликовне игре и активности ситним природним материјалом- 88%
- исписивање слова по различитим површинама- 59%
- формирање слова телом, прстима, рукама- 10%
- израда слова од различитог материјала- 77%
- креирање свог буквара- 6%
- стваралачко причање- 1%
- разлагање/састављање речи од слогова- 61%.

Према приказаним подацима, видно је да су игре и активности које се реализују са децом већини васпитача познате. Оно што се издваја са листе активности и садржаја јесте креирање дечјег буквара и формирање слова телом (присутно код малог броја васпитача- свега 6 и 10 %). Најмање заступљена активност јесте стваралачко причање- свега 1% (1 васпитач) примењује исту. Како су најмање заступљене активности интересантне по свом називу, у наредном поглављу исте ће се детаљније описати.

Подаци о активностима које се реализују са децом су приказане у графикону 6.

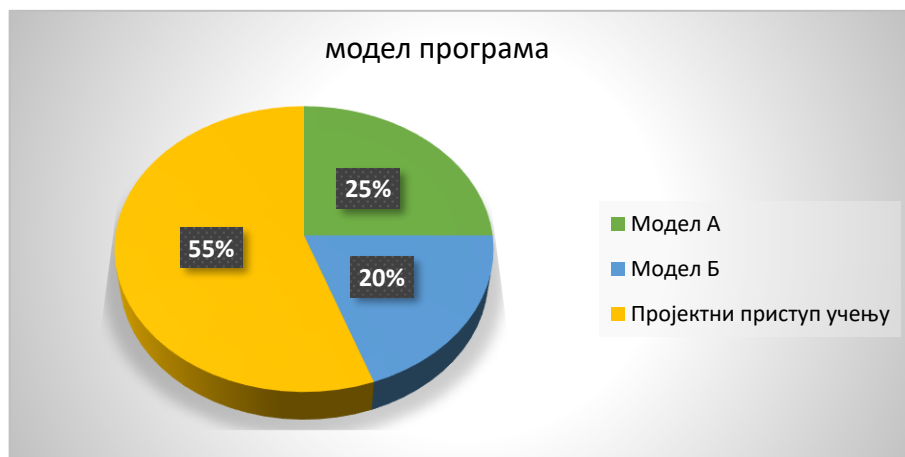

Графикон 6. Садржаји за развијање предвештина почетног читања и писања

Иако се само истраживање покренуло под претпоставком да се активности за усвајање предвештина почетног читања и писања организују у складу са Новим Основама програма- „Године узлета“, хтело се доћи до сазнања о мишљењу васпитача који програмски садржаји су најподстицајнији за развој поменутих вештина. Анализом података, се сазнаје да:

- 25% испитане популације сматра да су активности организоване по моделу А најподстицајније,
- 20% испитаника сматра да је модел Б најподстицајнији,
- 55% васпитача/испитаника сматра да су „Године узлета“ по свом програмском садржају најподстицајније за усвајање предвештина почетног читања и писања.

Наведено је приказано у графикону 7.

Графикон 7. Мишљење васпитача

Без обзира по ком моделу или Основама програма се организује васпитно-образовни рад у предшколским установама, пракса је показала да се често појављују одређене тешкоће од којих су као најчешће васпитачи навели:

- 53% испитаника је навело недостатак материјалних ресурса као једну од најчешћих потешкоћа,
- 66% испитаника је навело све већи број деце са сметњама у развоју говора у васпитним групама,
- 74% испитаника је навело преко нормни број деце у васпитним групама.

Из оваквих података се види да су потешкоће у свакој ПУ исте у мањој или већој мери, што може да се регулише законским оквирима. Наведено је приказано у графикону 8.

Графикон 8. Потенцијалне тешкоће

На основу приказаних података, може се закључити да велика већина испитаника реализује са децом активности за усвајање предвештина почетног читања и писања кроз пројектни приступ учењу али да су мишљења о подстицајима истих кроз различите моделе програма предшкоског васпитања и образовања, подељена. Такође је из овог истраживачког дела видно да се са децом у циљу усвајања наведених предвештина користе сличне игре и активности у многим васпитним групама а који се могу пронаћи у различитим изворима литературе и садржаја. Оно што је приметно јесте чињеница да нико од испитаника није навео нити један метод учења који може да се интегрише кроз пројектни приступ учењу (НТЦ, Монтесори, СТЕАМ, РЕЂО).

2.2. ПРИКАЗ И АНАЛИЗА ПОДАТАКА ДОБИЈЕНИХ ПОСМАТРАЊЕМ ДЕЦЕ У ВАСПИТНИМ ГРУПАМА У ГОДИНИ ПРЕД ПОЛАЗАК У ШКОЛУ

Истраживање посматрањем деце у три васпитне групе новосадских вртића: „Плави чуперак и Чика Јова“ је спроведено „инсајдер“ методом. Сам истраживач, аутор овог рада, је био интегрални део средине у којој је вршио посматрање. Наведене васпитне групе броје 27, 29 и 32-оје деце.

У првој посматраној васпитној групи у години пред полазак у школу у вртићу „Плави чуперак“ која броји 27-оро деце, васпитач је обезбеђивао материјале и средства и на тај начин богатио средину и стварао услове за подстицање усвајања предвештина почетног читања и писања. Како се у току посматрања, у васпитној групи реализовао пројекат о бајкама, деца су имала могућност да слажу пузле са насловима бајки, да цртају/илуструју бајке, да препричавају исте уз помоћ слика, сликовница и књига, да стварају нови ток догађаја бајке стваралачким причањем, да „украшавају“ предмете карактеристичне за одређене бајке комбиновањем линија и облика, да користећи ситан природни и неприродни материјал конструишу различите предмете карактеристичне за одређене бајке и сл. Све наведене активности реализовале су се спонтано, без временског ограничења и уз могућност самосталног избора материјала и садржаја, а приказане су на фотографијама 25-28.

Фотографија 25. Слагање пазли

Фотографија 26. Фина моторика-конструисање предмета

Фотографија 27. Цртање

Фотографија 28. Вежбе за развој
фине моторике

У другој посматраној васпитној групи у вртићи „Чика Јова“ која броји 29-оро деце, такође су активности за усвајање предвештина почетног читања и писања биле интегрисане кроз пројектно планирање. Тако се на фотографијама 29 и 30 могу видети неке од реализованих активности које подстичу развој fine моторике, развој способности координације око-рука, развој пажње, концентрације и прецизности.

Фотографија 29. Фина моторика

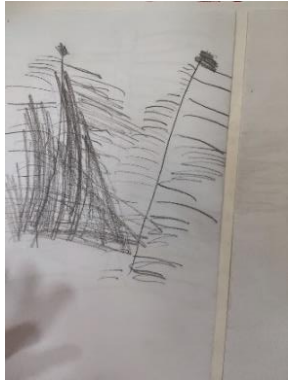
Фотографија30. Координација око-рука

У наведеној групи, у складу са пројектом, деца су своје ликовне продукте и запажања које је васпитач бележио на папир, заједно са васпитачем спајала у сликовницу о пројекту. На тај начин се код деце подстицао развој способности почетног читања-препричавање догађаја и прича, причање по сећању, стварање нове приче и сл. а моменат такве активности је забележен на фотографији 31.

Фотографија 31. Стваралачко причање и препричавање

У трећој васпитној групи у вртићу „Чика Јова“, која броји 32-оје деце коју је истраживач посматрао, иако је у току била реализација пројекта, деца су имала могућност да у богатој литерарној средини свакодневно самостално према свом интересовању, бирају материјале, игре и садржаје. Наиме, целина је била опремљена материјалима и средствима који могу допринети подстицању усвајања предвештина почетног читања и писања. На фотографијама 32-35 су приказане активности деце са материјалима и садржајима који подстичу развој способности почетног читања и писања.

Фотографија 32. Продукт детета-линија

Фотографија 33. Фина моторика-штипаљке

Фотографија 34. Графомоторне вежбе

Фотографија 35. Игра пластелином

На основу наведеног посматрања деце у васпитним групама, примећује се да су вежбе, игре и активности за усвајање предвештина почетног читања и писања присутне и организоване у свакој од њих. Приметне су разлике у начину њиховог организовања да ли су у складу са пројектом који се реализује и интегрисане кроз друге садржаје или су понуђене деци као могућност њиховог избора.

Имајући у виду да деца најбоље уче кроз игру и интеракцију са вршњацима, те да подстичу једни друге у усвајању вештина и знања, не може се тврдити да је неки од наведених и описаних приступа погрешан, односно мање подстицајан за децу.

2.3. ДИСКУСИЈА

Поредећи анализирани податке добијене анкетом васпитача и посматрањем деце, видно је да се у свим васпитним групама у години пред полазак у школу организују активности за усвајање предвештина почетног читања и писања. Васпитачи обухваћени

анкетом, у свом раду са децом стварају подстицајну средину за учење, богате је разноврсним материјалима и садржајима који подстичу децу на игру и делање.

Кроз игролике активности, као што је приказано анализом података добијених анкетом за васпитаче и примерима добијених посматрањем деце у васпитним групама, деца развијају и стичу потребне предвештине почетног читања и писања.

На основу приказаних примера и резултата анкете, уочава се да се са децом ради на развоју пажње и концентрације, на развоју fine моторике, истрајности и прецизности, на развоју осећаја за простор, на развоју говорних способности. У моментима посматрања деце у васпитним групама није било могуће забележити све игре и активности које се реализују са децом а које доприносе развоју потребних/наведених предвештина. Да би се добио детаљнији увид у све садржаје и активности које се у наведеном циљу организују са децом, потребно је вишемесечно систематско посматрање одређене васпитне групе.

Такође, треба напоменути да потенцијалне потешкоће, за које су васпитачи навели да се сусрећу у својој пракси: преконормни број деце у васпитним групама, све већи број деце са сметњама у развоју говора и недостатак материјалних ресурса, представљају основ за увођење промена у систему предшколског васпитања и образовања. Уколико би се у васпитним групама смањило број уписане деце, односно законски норматив, васпитач би био у могућности да на квалитетнији начин организује и индивидуални рад са децом. Сваком детету је неопходан индивидуални приступ, без обзира да ли оно има неку од развојних потешкоћа или је потенцијално даровито у неком домену, јер свако треба да се осети уваженим, да се уваже њихова интересовања и потребе.

3. ПРОМЕНЕ У ПРАКСИ

На основу примера из праксе у овом делу рада, приказати се примена стеченог сазнања на основу спроведеног истраживања.

3.1. ПРИМЕНА ИГРЕ „ОД ГЛАСА ДО СЛОВА“

Пратећи упутства игре наведене у Примеру из праксе 10 на страни 22, аутор овог мастер рада је игру „Од гласа до слова“ применио у својој пракси. Игра се састоји од табле са 60 поља, по 20 дугмића црвене, жуте и црне боје где жути дугмићи представљају самогласнике, црни број гласова/слова у речи а црвени-глас/слово које се тражи, и потребно је савладати 7 нивоа а крајњи исход игре је да дете пронађе место одређеног гласа у речи, да „испише“ реч/назив појма извучене картице, тј. да послаже картице са словима и добије назив појма који ће ишчитати уколико је потпуно овладало вештином читања (што је у пракси могуће).

Уместо (као у описаној игри) картица са заставама, васпитач је применио картице са општим, деци познатим појмовима. Такође, уместо описаних 7 нивоа игре, васпитач је игру организовао на 6, јер је увидео да је претпоследњи ниво оригиналне игре није неопходан приликом употребе речи до 5 гласова/слова.

Савладавајући ниво по ниво, деца су развијала способност фонемске сегментације, уочавала место гласа у речи, уочавала број гласова у речи, развијала асоцијативно мишљење, логичко размишљање и способност препознавања слова као графичких симбола гласа.

Нивои игре су следећи:

На самом почетку игре дете извлачи једну од понуђених картица са познатим му појмом/предмет, животиња, плод... и сл. У датом примеру, дете је извукло картицу на коме је слика иглоа.

- У првом нивоу, дете на таблу са пољима поставља онолико црних дугмића колико има гласова у речи, изговарајући глас по глас. На тај начин, пажња детета је усмерена на сваки глас који изговара при чему се развија фонемска сегментација. Уједно, дете уочава број гласова у речи (фотографија 36).

Фотографија 36. Први ниво игре- број гласова у речи

- У другом нивоу, дете понављајући гласове појма, препознаје и уочава самогласнике и њихово место у речи, на основу чега поставља жуте дугмиће на место самогласника у речи, а црне на место сугласника (фотографија 37).

Фотографија 37. Други ниво игре- уочавање места самогласника у речи

- У трећем нивоу, дете изговарајући глас по глас, уочава место траженог гласа (у овом примеру тражени глас је почетни глас/слово појма). На место траженог гласа, дете поставља црвено дугме, док за остале гласове понавља поступак из претходног нивоа (фотографија 38).

Фотографија 38. Трећи ниво игре- одредити место траженог гласа у речи

- У четвртом нивоу, дете на место траженог гласа-црвеног дугмета, поставља картицу са појмом чији назив почиње истим гласом (у овом примеру, на место црвеног дугмета дете поставља картицу са сликом иглоа). Поступак за остале гласове у речи се понавља као у претходном нивоу (фотографија 39).

Фотографија 39. Четврти ниво игре- одредити место траженог гласа у речи

- У нивоу 5, дете свако дугме, сваки глас/слово замењује картицама чији појмови почињу датим словом (у овом примеру: И-игло, Г-гајде, Л-лептир, О-оловка) (фотографија 40).

Фотографија 40. Пети ниво игре- На место гласа у речи ставити слику појма који почиње истим гласом

- У шестом нивоу, дете на место сваког гласа поставља картице са одговарајућим словима. На овај начин, дете препознаје слово као графички симбол гласа, уочава место гласа/слова у речи и почиње да развија вештину почетног читања (фотографија 41).

Фотографија 41. Шести ниво игре- постављање слова на место гласа у речи

Применом наведене игре, васпитач/аутор је увидео да је исту могуће модификовати и ускладити са темом/пројектом који се реализује у васпитној групи. Такође, васпитач је приметио да употребом ове игре, интересовање за развијањем вештина почетног читања код деце расте и да деца самостално користе исту, заједнички радећи на задатку и преносећи знања једни другима.

3.2. БУКВАР И СТВАРАЛАЧКО ПРИЧАЊЕ

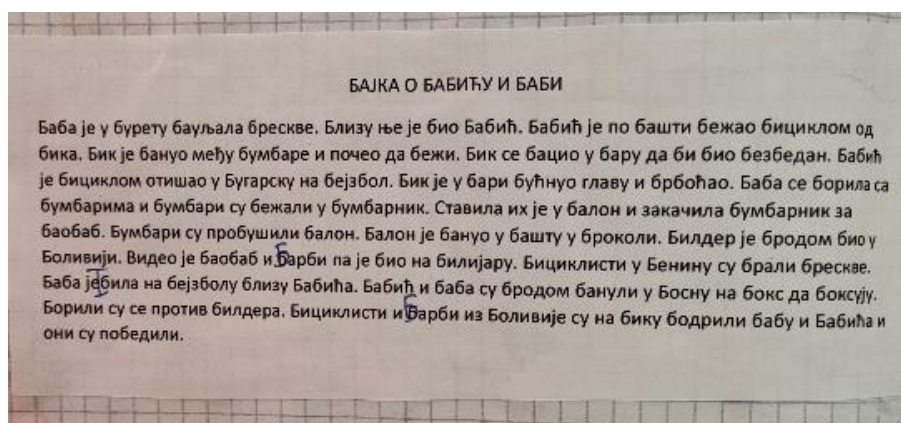
На основу спроведеног истраживања, васпитач/аутор је стекао нова искуства како подстаћи децу да самостално креирају свој буквар и како их подстаћи на стваралачко причање.

Играјући традиционалну игру „На слово, на слово“ деца су проналазила многе појмове. Цртајући исте, креирала су своје букваре и сваки буквар је био јединствен и оригиналан. Цртајући појмове на одређено слово, деца су стицала предвештине почетног писања, развијала способност употребе свеске, оријентације на простору листа свеске, развијала способност правилног држања оловке и др. На фотографији 42 је приказан пример стварања дечјег буквара.

Фотографија 42. Креирање буквара

У складу са страницом буквара коју су деца креирала, проширујући игру „На слово на слово“, поред именица на одређен глас/слово, деца су трагала и за другим врстама речи на исто. Задатак васпитача се огледао у усмеравању дечје пажње на трагање за адекватним изразима, на подстицање деце да трагају за одређеним синонимима уколико би било потребно у току стварања приче. Причу је започело једно дете изговарајући појам на задато слово. Друга деца су, подстакнута питањима васпитача, састављала реченице. Њихова пажња је била усмерена на стварање приче: пажљиво су слушали једни друге, памтили ток радње, стварали нови ток, додавали нове ликове, а по завршетку, исту су илустровали у свеску, креирајући тако необичне приче на слова азбуке. На фотографијама 43-45 се могу уочити моменти наведеног.

Фотографија 43. Стваралачко причање- прича на слово Б

Фотографија 44. Илустровање приче

Фотографија 45. Илустрација приче на слово Б

Сprovedено истраживање је допринело богаћењу искуства аутора овог рада, које је применио у својој пракси. На основу резултата истраживања, може се извести закључак да би размена искустава васпитача примењена на широку популацију допринела богаћењу искустава и примени иновација у њиховом раду са децом. Примери добре праксе који се презентују на различитим Скуповима удружења васпитача би требали бити доступни широкој популацији, јер сваки васпитач уме да препозна оно што је квалитетно, креативно, иновативно а што може допринети унапређењу његове сопствене праксе.

ЗАКЉУЧАК

На самом почетку рада, у теоријском делу су се укратко описале карактеристике предвештина почетног читања и писања, карактеристике пројектног приступа учењу и развојне карактеристике деце узраста од 6 година у области говорно језичких активности и активности почетног читања и писања. Такође, у наведеном делу рада је на основу искустава васпитача приказано низ активности који исти реализују у својим васпитним групама у години пред полазак у школу, са циљем усвајања предвештина почетног читања и писања.

На основу спроведеног истраживања, анализом података, доказала се истинитост постављене хипотезе да се у васпитним групама у години пред полазак у школу реализују активности за усвајање предвештина почетног читања и писања и стекао се увид на који начин васпитачи организују активности за усвајање предвештина почетног читања и писања, те које су најчешће заступљене игре и активности у датој области развоја. Такође, кроз спроведено истраживање се стекао увид у потенцијалне тешкоће са којима се васпитачи сусрећу у својој свакодневној пракси у раду са децом, чијим би отклањањем могло да се допринесе квалитетнијем организовању васпитно-образовног рада са децом.

Како су васпитачи увек вољни да поделе своја искуства, нарочито она која су допринела квалитету васпитно-образовног процеса, дошло се до сазнања да је у припреми за почетно читање и писање могуће користити различите програме интегрисући их кроз пројектни приступ учењу (у овом раду је у поглављу 3 представљено интегрисање програма НТЦ система учења а који је сам аутор овог мастер рада на основу стечених сазнања, применио у својој пракси прилагодивши садржај карактеристикама и интересовањима деце).

Приказаним примерима из праксе и примерима добијених посматрањем активности у васпитним групама, може се допринети унапређењу квалитета васпитно образовног рада са децом у циљу усвајања предвештина почетног читања и писања а да би васпитач могао да интегрисе различите програме учења кроз пројектни приступ истом, неопходно је континуирано стручно усавршавање васпитача кроз семинаре, стручне сусрете васпитача, кроз хоризонталну евалуацију и др. Континуираним усавршавањем, васпитач јача своје компетенције и бива спреман за примену иновација у свом раду са децом.

ЛИТЕРАТУРА

Веселинов. Д. (2020). *Пројектни приступ учења у вртићу*. <https://www.uskolavrsac.edu.rs/wp-content/uploads/2020/05/06-Projektни-pristup-ucenju.pdf>

Јелић, Д. (2021). *Програм НТЦ система учења у функцији подстицаја развоја способности почетног читања и писања код деце предшколског узраста*- семинарски рад. Висока школа струковних студија за образовање васпитача Нови Сад.

Каменов. Е. (2006). *Едукативни рад у припремној групи вртића*, Змај, Нови Сад

Марковић. М., Томић. С., Миловановић. С. Д. (2017). *Од гласа до слова*. Креативни центар, Београд.

Николић. М., Миленковић. С. *Припрема деце за описмењавање*. (2017). (ауторизована скрипта са практикумом). Сремска Митровица: Висока школа струковних студија за васпитаче и пословне информатичаре- Сирмијум.

Николић. М., Миленковић. С., Павловић. И., Будимир. Ј. (2020). *Развој вештина ране писмености и мотивације за усвајање читања и писања кроз учење у пројектима*. (стр.15). Интегрисани приступ у раду са предшколском децом, ученицима и корисницима у вртићима, школама и у установама социјалне заштите. Књига резимеа. Прва научно стручна конференција са међународним учешћем. ВШССОВ Кикинда. РС.

Основе програма предшколског васпитања и образовања „Године узлета”. (2019). Београд: Просветни преглед.

Павловић Бренеселовић, Д., Крњаја, Ж. (2017). *Каледиоскоп: основе диверсификованих програма предшколског васпитања и образовања*. ИПА Београд.

Рајовић, Р., (2020). *НТЦ систем учења: методички приручник*. Вршац. Висока школа струковних студија за образовање васпитача „Михаило Павлов“: Никола Тесла Центар.

Извори

<https://carobnamalasilirena.rs/priprema-dece-za-citanje-i-pisanje>

<https://www.prvereci.rs/vesti/clanak/predcitacke-i-predpisacke-sposobnosti>

Извор: Драгана Јелић, струковни мастер васпитач

Фотографија 10. Процес стварања приче
Фотографија 11. Развој способности фонемске перцепције кроз НТЦ систем учења
Фотографија 12. Задаци буквара
Фотографија 13. Слово Л-1
Фотографија 14. Слово Л-2
Фотографија 24. Игра „Вешала“

Приватна архива васпитача

Фотографија 1. Игра „Моја азбука“-1
Фотографија 2. Игра „Моја азбука“-2
Фотографија 3. „Азбука“
Фотографија 4. „Моја прва словарица“
Фотографија 5. Игра словима од сунђера
Фотографија 6. Сензорни сто-писање и цртање по песку
Фотографија 7. Цртање по леђима у низу
Фотографија 8. Продукти игре „Цртање по леђима“
Фотографија 9. Слова од конструктора
Фотографија 15. Азбучна рукавица
Фотографија 16. Употреба азбучне рукавице
Фотографија 17. Овладавање знаковним језиком
Фотографија 18. Поређење знаковног језика и азбучне рукавице
Фотографија 19. Провокација- Морзеова азбука
Фотографија 20. Игра имеником-препознавање почетног слова презимена
Фотографија 21. Симболичка просторна целина- игра тастатуром
Фотографија 22. Читање
Фотографија 23. Почетно читање
Фотографија 25. Слагање пазли
Фотографија 26. Фина моторик-конструисање предмета
Фотографија 27. Цртање
Фотографија 28. Вежбе за развој fine моторике
Фотографија 29. Фина моторика
Фотографија 30. Координација око-рука, пажња, концентрација
Фотографија 31. Стваралачко причање и препричавање
Фотографија 32. Продукт детета-линија
Фотографија 33. Фина моторика- штипаљке
Фотографија 34. Графомоторне вежбе
Фотографија 35. Игра пластелином
Фотографија 36. Први ниво игре- број гласова у речи
Фотографија 37. Други ниво игре- уочавање места самогласника у речи
Фотографија 38. Трећи ниво игре- одредити место траженог гласа у речи
Фотографија 39. Четврти ниво игре- одредити место траженог гласа у речи

Фотографија 40. Пети ниво игре- На место гласа у речи ставити слику појма који почиње истим гласом

Фотографија 41. Шести ниво игре- постављање слова на место гласа у речи

Фотографија 42. Креирање буквара

Фотографија 43. Стваралачко причање- прича на слово Б

Фотографија 44. Илустровање приче

Фотографија 45. Илустрација приче на слово Б

ПРИЛОЗИ

ПРИЛОГ 1 - Садржај анкете за васпитаче

1. Који ниво завршене школе имате? Понуђени одговори су:

- Вишу школу-2 године
- Струковне студије-3 године
- Специјалистичке/академске студије-4 године
- Мастер студије-5 година

2. Колико дуго радите као васпитач у ПУ? Понуђени одговори су:

- Мање од 5 година
- 5-10 година
- 10-20 година
- 20-30 година
- Више од 30 година

3. Колико година укупно сте у свом радном стажу водили васпитну групу у години пред полазак у школу (ППГ)? – наведите број година: _____

4. Да ли у раду са децом реализуете пројектни приступ учењу? Понуђени одговори су: ДА- НЕ

5. Уколико у раду са децом организујете активности којима се код њих подстиче развој способности почетног читања и писања, на који начин то чините? Понуђени одговори су:

- Као посебне/усмерене активности
- Свакодневно деци нудим дидактичке игре и графомоторне вежбе
- У складу са темом/пројектом припремам деци графомоторне вежбе и дидактичке игре за описмењавање
- Интегришем садржаје за усвајање вештина почетног читања и писања са осталим садржајима

6. Наведите бар један пример садржаја или вежби који примењујете кроз интегрисано учење у циљу развијања предвештина почетног читања и писања: _____

7. По Вашем мишљењу, који модел програма више подстиче децу на усвајање предвештина почетног читања и писања? Понуђени одговори су:

- Модел А
- Модел Б
- Пројектни приступ учењу

8. Уколико наилазите на потенцијалне тешкоће приликом организовања активности и садржаја за усвајање предвештина почетног читања и писања, наведите које су:

ПРИЛОГ 2- Подаци прикупљени анкетирањем васпитача

На питање о завршеном нивоу образовања добио се увид о броју васпитача за сваки степен истог-табела 1.

Табела 1. Ниво образовања васпитача

ниво образовања васпитача	број васпитача
Виша школа- 2 године	34
Високе струковне студије-3 године	21
Високе специјалистичке/академске студије-4 год.	56
Мастер студије	17
укупно	128

На друго питање је такође одговорило свих 128 испитаника, а из одговора се добио увид о годинама радног искуства у предшколској установи-табела 2.

Табела 2. Године радног искуства васпитача у ПУ

раднo искуство васпитача	број васпитача
мање од 5 година	11
5-10 година	33
10-20 година	45
20-30 година	37
више од 30 година	2
укупно	128

Одговори испитаника на питање колико година су у својој пракси водили васпитне групе у години пред полазак у школу, приказани су у табели 3.

Табела 3. Године искуства у васпитним групама у години пред полазак у школу

год. искуства у раду са децом у вг у гпш	бр. васпитача
3 године	7
7 година	15
10 година	19
13 година	23
15 година	46
18 година	18
укупно	128

У табели 4 су приказани одговори васпитача на питање бр. 4 из којих се добија увид колико васпитача/испитаника реализује ВО рад кроз пројектни приступ учењу.

Табела 4. Број васпитача који реализују ВО рад кроз пројектни приступ учењу

примена пројектног приступа учењу	бр. васпитача
ДА	126
НЕ	2

У табели 5 су приказани одговори васпитача на питање на који начин исти организују активности за подстицање развоја способности почетног читања и писања.

Табела 5. Начин организовања активности за развој способности почетног читања и писања

вид организовања активности	бр. васпитача
као усмерене активности	6
свакодневно кроз дидакт. игре и графомотор. вежбе	58
у складу са темом/пројектом	28
кроз интегрисане садржаје	36
укупно	128

На питање под редним бројем 6 испитаницима је понуђена могућност да се наведе бар једна игра, садржај или активност која се организује са децом у циљу развоја способности почетног читања и писања; сви испитаници су навели неколико, те су у табели 6 приказани сумирани одговори.

Табела 6. Предлог активности за усвајање вештина почетних читања и писања

игра/вежба/садржај	бр. васпитача
игра "На слово, на слово"	69
игра "Вешала"	57
графомоторне вежбе	96
игра "Словарица"	87
игра "Одреди место гласа у речи"	58
игра "Препознај слово по додиру"	97
ликовне игре и активности ситним природним материјалом	112
исписивање слова по различитим површинама	76
формирање слова телом, прстима, рукама	13
израда слова од различитог материјала	98
креирање свог буквара	8
стваралачко причање	1
разлагање/састављање речи од слогова	78

У табели 7 су представљени одговори васпитача на питање који модел програма сматрају најподстицајнијим за дете у усвајању вештина почетног читања и писања.

Табела 7. Мишљења васпитача о моделима Основа програма предшколског васпитања и образовања

Модел програма	бр. васпитача
Модел А	32
Модел Б	25
Пројектни приступ учењу	71
укупно	128

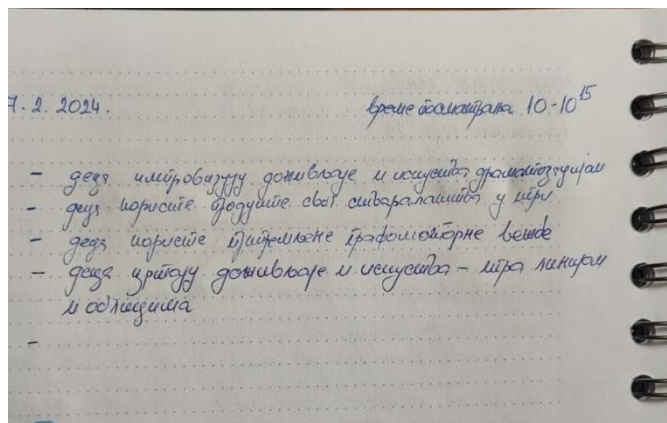
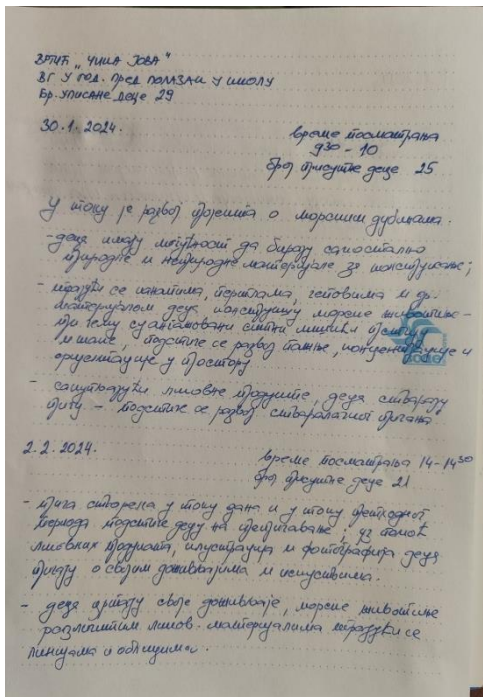
На питање о потенцијалним тешкоћама са којима се сусрећуу пракси, васпитачи су навели неколико потешкоћа, што је приказано у табели 8.

Табела 8. Потенцијалне тешкоће са којима се сусрећу васпитачи у својој пракси

потенцијалне тешкоће	бр. васпитача
материјални ресурси/недостатак материјала и средстава	68
све већи број деце са сметњама у говору	85
велики број деце у васпитним групама	95

ПРИЛОГ 4- Забелешке васпитача (вртић „Чика Јова“)

Током „инсајдер“ посматрања у једној од две васпитне групе у години пред полазак у школу у наведеном вртићу које је реализовано у различитим терминима у периоду од 30.1-7.2.2024-е године, васпитач је бележио запажено:

ПРИЛОГ 6- Забелешке васпитача-дечји искази

(вртић "Чина Јова" - група 1)

- " Овде су ми све животиње на слово 7 - риба рата, рашови, и друге рибе."
- " Ја сам научио слово Ј од морских јенџа"
- " Овде смо саставили све морске звезде. Оне гувају шмиљке!"
- " Јошела сам брину о једној малој звезди. Она је имала само 4 црца. Зове се Звездата..."

(вртић "Чина Јова" - група 2)

- " На слово В сам научио воз, веверицу, вишње, буја, веверицу... Штета још да научим копитицу, вискозду... А како да научим вештар?"
- " Ја ћу у буџвар заплетити шмиљку и цвек"
- " Но је на слово П!"

(лица)

- " Ако променим МА са ЦА - добићу МАЦА!"

Дечји искази ("Плави гуџери" вртић)

- " Моја омиљена буква је на слово А!"
- " Алиса у земљи чудра"
- " Знаш ли ко је мој омиљени јунак? Голим на слово П!"
- " Вештар веш!"
- " Бравим тилици - као слово П!"
- " Од слова З можеш да научиш звезду, а можеш и звезду!"
- " Како се пише слово Пв - као П ја му се дога сипали?"

урачајивајући брину у цвек...

- " Ја ћу бити Арцел а ми буди Младан! Можемо уместо тилици да водимо алион! Видиш све је као слово А!"
- " Мени све линије личе као слово П!"
- " Ја знам да највишем сведе име."
- " Ја ли у немој буџи доживи дођа вештице?"

* * * *

- " Данас смо научили нову црну"
- " Алиса је учила у руду под буја и сипала се да је не поред. Подела је код вандица а онда је от одео под вештице. И вештица је сипала."

САГЛАСНОСТ

Ја, доле потписана, Драгана Јелић, по струци мастер васпитач, запослена у ПУ „Младост“ из Бачке Паланке, дајем сагласност Јелени Секељ да у сврху писања и одбране свог завршног мастер рада, може користити фотографије и садржаје из моје приватне архиве.

Драгана Јелић

26.2.2024.

ПРИЛОГ 8 - Прича настала стваралачким причањем

Наша прича на слово О је прича о оманској љубави...

Била једном једна посебна камила из **Омана** која је дошла до обале мора да се окупа. На обали је срела **одбојкашице** које су стигле у **Оман** на **олимпијске игре**. Једна **одбојкашица** свирала је **обоу**. Када јој је камила пришла, она се уплашила и **обоа** јој је пала у море. **Одбојкашица** је заплакала и тада јој је пришао **Обеликс** који је, када је сазнао шта се десило, скочио у море да дохвати **обоу**.

На дну мора, **Обеликс** је приметио дивну **орхидеју**. Одлучио је да убере **орхидеју** и поклони је **одбојкашици** јер **обоу** није пронашао. Њу су таласи однели чак у **Обалу Слоноваче**. Одбојкашица се обрадовала **орхидеји** али је и даље била тужна због изгубљене **обое**. **Обеликс** је са камилом сео испод крошње великог **ораса** да смисли како да пронађу **обоу**.

Али када је сео, **Обеликс** је осетио да га нешто жуља... Устао је и угледао дијамант. Сетио се да је његов друг **Олио** причао како је изгубио дијамант на обали **Омана** који је купио за своју девојку **Оливу**. **Обеликс** је узео дијамант и потрчао да пронађе **Олиа**...

За то време, **Олива** се возила у свом **Опелу** у сусрет **Олиу**. Али **Опел** јој се на пола пута покварио и она је кренула пречицом пешке кроз густу шуму. Није се изгубила у шуми јер је тренирала **оријентиринг** а то јој је помогло да се лако снађе. Када је изашла из шуме, **Олива** се нашла на истој обали где су се **одбојкашице** купале... Према њој су ишли, на камили из **Омана**, **Обеликс** и **Олио**.

Баш када је **Олио** загрлио **Оливу** и дао јој дијамант у знак љубави, изнад њих је пролетео **орао** који је из кљуна испустио **обоу**... **Одбојкашица** је узела **обоу** и засвирала веселу песму а **Олива** и **Олио** су заплесали. Све остале **одбојкашице** су стале око њих у круг и запевале а **Обеликс** је сео на оманску камилу и упутио се у **Обалу Слоноваче**...

Извор: Драгана Јелић, струковни мастер васпитач

ПРИЛОГ 9 - Прича настала стваралачким причањем-пример 2

ПАУКОВА ПУСТОЛОВИНА

Петео је Пушком Пуцао у Паука. Паук је Побегео код Пужа.
Пуж је Помогао Пауку и Послао га Паучином у Паланку код Пеђе. На Пугу до Пеђе, Паук је Пао са Паучине и Повредио Прст. Пеђа је Пронашао Паука, Преврио му Прст а Праћком је Погодио Петла.

Пеђа и Паук су Појели Пет Пашгета и Попели се Паучином на Палму.

Извор: Драгана Јелић, струковни мастер васпитач